

Anul: 2012

Cod RAN: 15457.01

Perioade: Evul Mediu

Epoci: Evul Mediu

Categorii sit: Religios, ritual și funerar

Autori: Spiridon Cristoce, Ion Dumitrescu, Marius Păduraru

Instituții: Muzeul Județean Argeș, Pitești, Muzeul Județean Argeș, Pitești, Muzeul Județean Argeș, Pitești

Raport

Cercetările arheologice de Bărăști s-au desfășurat în perioada 18-26 iunie 2012.

Localitatea Cicănești este situată la aproximativ 17 km nord-vest față de orașul Curtea de Argeș, iar punctul „Săliște” se află în partea de nord a satului Bărăști, aparținător comunei Cicănești. Zona în care se situează perimetrul cercetat are aspectul unui platou întins, delimitat în partea de vest de valea Bărasca.

Primele mențiuni despre prezența unor vestigii arheologice în locul numit „Săliște” le găsim în răspunsul învățătorului satului Cicănești, N. Diaconescu, din 15 iunie 1871, la chestionarul arheologic inițiat de către Alexandru Odobescu. Învățătorul precizează că într-un loc numit „Săliște”, s-ar fi aflat un „orașel [...] prăpădit dintr-o bătaie ce a fost între români și tătari”. În lupta dintre români și tătari, care a avut loc în ziua de Paști, s-au folosit săgeți, care „s-au găsit pe la anu <1>850 de locuitori, arând cu plugul”. În răspunsul la o altă întrebare a aceluiași chestionar, învățătorul oferă o descriere a săgeților: „iară forma acelor săgeți, au fost lungi de o șchiopă, și făcute ca sulița, și cu urechi dinapoia, și bucea”. Tot în acest loc „se cunoaște și ceva ruine de pietre, pe unde au fost case ale strămoșilor noștri, și un ocolu de pietre, ca la trei prăjini de locu, unde a fost o biserică și morminte, împrejur, de oameni”. Învățătorul ne mai informează că „mai la vale de această poeană, [...] se află ca la cinci grămezi de bolovani, care au fost cuptoare de sticlărie, unde s-au fabricat sticle din piatră după apa Bărasca, care acum se găsește cioburi de oale de topit, care poartă numele acel loc <La sticlărie>”¹.

Inițiativa deschiderii unui șantier arheologic în punctul „Săliște” i-a aparținut domnului academician profesor universitar doctor Gheorghe Păun. Obiectivul cercetărilor arheologice a fost acela de a stabili, în primă fază, natura vestigiilor (cronologie, tipul de construcție).

La deschiderea campaniei, pe zona unde erau concentrați cei mai mulți bolovani, am trasat o secțiune (S1) lată de 1,50 m și lungă de 17 m. Ea a fost orientată pe direcția vest-est, fiind delimitată în capătul vestic, către drumul comunal, de gardul de împrejmuire a proprietății, capătul estic fiind extins până în punctul unde pornea panta unei mici vâlcele. Pe această pantă, la un metru față de capătul estic al S1, am trasat o a doua secțiune (S2) orientată nord-sud, oarecum perpendiculară pe S1 (vezi Pl. I).

În S2 au apărut doar câteva pietre dispuse haotic, fără să alcătuiască vreo structură, foarte probabil prăvălite sau antrenate de plug, singurele materiale arheologice descoperite fiind două potcoave de bovidu și câteva cuie.

În S1, imediat după decopertrea stratului vegetal, la -0,20 m, au apărut fragmente ceramice și câteva obiecte din fier, iar în capătul vestic, la aceeași adâncime, a fost surprinsă o fundație constituită din bolovani, lată de 1,10-1,15 m, care marca latura unei construcții. Către capătul estic al secțiunii, a fost identificată o concentrare de bolovani care indica o a doua latură a aceleiași construcții.

Data fiind această situație, pentru a delimita clar construcția în plan, am deschis nouă casete, dispuse de o parte și de alta a secțiunii S1 (C1 - 7,5x3 m, ulterior extinsă; C2 - 7,5 x 3 m; C3 - 4,50 x 3 m; C4 - 3 x 2 m; C5 - 5 x 4,50; C6 - 2 x 2 m; C7 - 2 x 2 m; C8 - 3 x 2 m; C9 - 3 x 2 m; C10 - 6 x 1 m).

Prin intermediul casetelor C2 și C4 a fost pusă în evidență clar latura sudică a construcției. Lățimea fundației acesteia coincidea cu cea a laturii identificate în capătul estic al S1, respectiv, măsura 1,10 m. Prin castele C5, C3 și C1, a fost evidențiată latura nordică, însă traseul ei a putut fi doar dedus. În timp, pietrele care constituiau fundația laturii nordice au fost dislocate de plug.

Prezența mormintelor, dar și forma construcției, aproximativ dreptunghiulară, ne-au condus la concluzia că fundațiile scoase la lumină în timpul cercetărilor arheologice aparțin unei biserici.

Cantitatea mare de cuie apărute în săpătură, lipsa mortarului și a cărămizilor (cu excepția uneia descoperite în caseta C1) indică faptul că elevația bisericii era în întregime din lemn. De asemenea, nu au fost depistate nici resturi de moloz, ceea ce arată că pereții nu erau tencuiți.

Fundațiile pe care se ridica elevația de lemn, destul de bine conturate pe latura sudică, erau constituite din unul - două rânduri de bolovani de mari dimensiuni (15-40 cm), așezați ordonat, pe lat. De remarcat, prezența printre bolovanii așezați în fundație, a unor bulgări de zgură de fier. Lățimea fundației varia între 1,10-1,15 m. Excepție face caseta C2, unde fundația a apărut sub forma unei platforme de piatră, mult lățită în exteriorul bisericii (în dreptul altarului). Întrucât această structură se lăța în zona unde panta începea să coboare, considerăm că rolul constituirii sale a fost acela de a conferi mai multă stabilitate construcției. Planul bisericii a fost stabilit cu destul de multă dificultate, pentru că latura nordică a fost aproape în totalitate distrusă, iar bolovanii din fundația absidei altarului au fost și ei puternic deranjați (Pl. II/1). Totuși, ținându-se seamă de dispunerea mormintelor față de latura nordică, s-au putut aproxima dimensiunile bisericii. Ea măsoară pe axul longitudinal 14 m, iar în lățime 7 m (dimensiuni luate la exterior), edificiul reprezentând o biserică obișnuită pentru mediul rural medieval.

Biserica avea plan de navă, cu absida altarului semicirculară, fiind compartimentată în naos și altar. Despărțirea dintre altar și naos era marcată de câteva pietre dispuse relativ ordonat. O piatră cu formă paralelipipedică, de dimensiuni mari, este posibil să marcheze un prag. La interior, naosul măsoară, pe axul longitudinal, 7,30 m, iar altarul, 3,40 m.

Așadar, din punct de vedere al tipologiei Crețeanu, considerăm că biserica se încadra în tipul I, fără a putea însă preciza în care din cele șase variante (a, b, c, d, e sau f) se încadrează, întrucât lăcașul propriu-zis nu se mai păstrează.

În casetele C1, C5, C6, C8 și C9 au fost identificate nouă morminte. Toate erau orientate est-vest, în conexiune anatomică, cu ușoare deviații în unele cazuri. Solul acid în care au zăcut oasele a făcut ca starea lor de conservare să fie foarte precară.

Mormântul 1 (M1). A apărut în caseta C5, la nord de biserică, la adâncimea de -0,95 m; din corpul defunctului s-au păstrat doar cutia craniană, femurul și tibia membrului drept; lungimea păstrată a scheletului a fost de 1,20 m; prezenta urme din lemnul sicriului; lipsit de inventar.

Mormântul 2 (M2). A fost descoperit în caseta C1, la nord de biserică, la adâncimea de -0,80 m; din corpul defunctului s-au păstrat părți din cutia craniană și femurul drept; lungimea păstrată a scheletului a fost de 1,05 m; prezenta urme din lemnul sicriului; lipsit de inventar.

Mormântul 3 (M3). A fost găsit în caseta C6, la sud de biserică, la adâncimea de -1 m; din corpul defunctului s-au păstrat cutia craniană, toracele și membrele superioare; lungimea păstrată a scheletului a fost de 1,20 m; prezenta urme din lemnul sicriului; în zona abdomenului a fost găsit un inel de bronz realizat dintr-o verigă simplă.

Mormântul 4 (M4). A fost identificat în caseta C6, la sud de biserică, la adâncimea de -1 m; din corpul defunctului s-au păstrat parțial, cutia craniană și bazinul; în zona bazinului au apărut patru bumbi realizați din metal (bronz) și suflați cu argint. Ei au formă sferică, ușor aplatizați, prevăzuți cu o tortiță de prindere. Pe doi dintre bumbi, în jurul tortiței s-au păstrat fire provenind de la veșmântul pe care l-a purtat defunctul. Bumbii asigură datarea mormântului în secolul XVI, piese similare fiind descoperite în necropola București-Bârzești♦.

Mormântul 5 (M5). A fost descoperit în caseta C1, la nord de biserică, la adâncimea de -0,80 m; din corpul defunctului s-au păstrat cutia craniană și femurul drept; lungimea păstrată a scheletului a fost de 0,75

m; prezenta urme din lemnul sicriului; lipsit de inventar.

Mormântul 6 (M6). A apărut în caseta C1, la nord de biserică, la adâncimea de -0,75 m; din corpul defunctului s-au păstrat cutia craniană și femurul drept; lungimea păstrată a scheletului a fost de 1,10 m; prezenta urme din lemnul sicriului; lipsit de inventar.

Mormântul 7 (M7). A fost găsit în caseta C9, la nord de biserică, la adâncimea de -0,60 m; din corpul defunctului, s-au păstrat cutia craniană și femurul stâng; lungimea păstrată a scheletului a fost de 0,90 m; prezenta urme din lemnul sicriului; groapa, clar vizibilă, de formă rectangulară, cu fundul albit, avea dimensiunile 1,65x0,50 m; lipsit de inventar.

Mormântul 8 (M8). A fost descoperit în caseta C9, la nord de biserică, la adâncimea de -0,60 m, la o distanță de 0,40 m față de M7. Din corpul defunctului s-au păstrat cutia craniană și femurile; lungimea păstrată a scheletului a fost de 1,10 m; în zona craniului s-a păstrat o porțiune dintr-o scândură provenind de la sicriu; groapa, clar vizibilă, de formă rectangulară, cu fundul albit, avea dimensiunile 1,70 x 0,70 m; lipsit de inventar.

Mormântul 9 (M9). A fost descoperit în caseta C8, la nord de biserică, la adâncimea de -0,90 m; din corpul defunctului s-au păstrat cutia craniană, femurile, precum și părți din oasele membrelor superioare; lungimea păstrată a scheletului a fost de 0,90 m; lipsit de inventar.

Din cele nouă morminte cercetate, doar M4 a putut fi datat pe baza inventarului, șapte morminte erau lipsite de inventar, iar în majoritatea cazurilor au fost observate urme provenind de la sicriu – fragmente de lemn putred. Mormintele cu inventar erau dispuse la sud de biserică, către colțul sud-vestic. Adâncimea la care au apărut, varia între -0,60 și -1 m.

Cea mai mare parte a materialului arheologic a fost descoperit în interiorul bisericii. Au fost recuperate câteva obiecte de fier și ceramică (toată în stare fragmentară). Dintre piesele de fier amintim: un cuțit, un pieptene (modern?) de fier, posibil de la o țesală și o unealtă realizată dintr-o bară de fier, prevăzută cu lamă de formă triunghiulară, cu tăiș convex și mâner torsadat și terminat printr-un inel. Piese similare cu cea de la Cicănești au apărut la cetatea Poienari, în săpăturile lui Gh. I. Cantacuzino³, și în așezarea medievală de la Străulești-Măicănești⁴. Autorii cercetărilor de la Străulești-Măicănești consideră că unealta era utilizată în apicultură, pentru desprinderea fagurilor⁵. În cazul nostru, considerăm că unealta era folosită pentru curățirea sfeșnicelor de ceară. În general, piesele de acest tip au apărut în contexte databile în secolele XIV-XVI.

Ceramica a apărut într-o cantitate relativ mică. Cele mai multe fragmente provin de la oale și căni. Predominante sunt vasele nesmălțuite, cele smălțuite reducându-se la câteva fragmente. Dintre piesele nesmălțuite, remarcăm prezența unor oale cu buza evazată, îngroșată în exterior (în formă de guler) și cu o șanțuire pe fața exterioară. Ele își găsesc analogii în descoperirile din așezările de la Străulești-Măicănești⁶, Tânganu⁷, de la cetatea Poienari⁸, Câmpulung⁹ și se datează în secolele XIV-XV. Dintre piesele smălțuite amintim două fragmente ce proveni de la două farfurii cu decor realizat în tehnica sgraffito, databile în secolul XVI-XVII și un castronaș (fragmentar) databil în secolele XVII-XVIII, acesta din urmă cu analogii în descoperirile de la București (str. Smârdan)¹⁰.

În caseta C4, către latura sudică a bisericii (în naos) a apărut un fragment dintr-o cahlă-disc nesmălțuită. Astfel de piese au fost descoperite la: Străulești-Măicănești – o piesă, într-un bordei și datată de autorii săpăturilor în secolele XV-XVII¹¹; la Poienari – o piesă, datată pe bază de analogii tot în secolele XV-XVII¹² și în săpăturile recente din București (str. Lipscani, nr. 30) – o piesă datată în secolul XVI¹³.

Pe baza materialului descoperit, considerăm că biserica de lemn de la Cicănești a fost edificată în veacurile XV-XVI (cahla, ceramica și inventarul mormântului M4 constituie elemente importante de datare) și a fost mutată la începutul secolului al XVIII-lea sau chiar mai devreme. Susținem ideea mutării lăcașului de cult, întrucât nu au fost surprinse urme de distrugere (strat de arsură), după cum nu au fost identificate nici urme provenind de la bârnele de lemn putred, ceea ce ar fi indicat o abandonare a edificiului.

Note

- 1. Radu Crețeanu, Biserici de lemn din Muntenia, București, 1968, p. 10-11.
2. Panait I. Panait, Aristide Ștefănescu, Situl Bîrzești, Cercetări arheologice în București 4, 1992, p. 157, Pl. I.
3. Margareta Constantiniu, P. I. Panait, Șantierul Băneasa-Străulești. Sectorul Măicănești (1964-1966), București. Materiale de Istorie și Muzeografie 6, 1968, p. 75, fig. 14/2, 14/6.
4. M. Constantiniu, P. I. Panait, Ioana Cristache-Panait, Șantierul arheologic de la Băneasa – Străulești, Cercetări arheologice în București, 2, 1965, p. 212, fig. 103/2-3.
5. Spiridon Cristoea, Marius Păduraru, Comuna Cicănești, județul Argeș. File de istorie, Pitești, 2009, p. 21-26; Ioana Cristache-Panait, Biserici de lemn din județul Argeș, Pitești, 2009, p. XIV.
6. Ibidem, p. 213, fig. 114/1-2
7. P. I. Panait, Mioara Turcu, Iulia Constantinescu, Paul Cernovodeanu, Complexul medieval Tânganu (Cercetări arheologice, numismatice și istorice), Cercetări arheologice în București 2, 1965, p. 244, fig. 4/1-2.
8. Gh. I. Cantacuzino, op. cit., p. 283, fig. 12/1-8.
9. Gh. I. Cantacuzino, Maria Venera Rădulescu, Ștefan Trâmbaciu, Cercetări arheologice la Câmpulung, în zona vechii reședințe domnești. 2000-2005, Materiale și Cercetări Arheologice, SN 2, 2000-2006, p. 95-143, fig. 52.
10. Gheorghe Mănucu-Adameșteanu, Andrei Măgureanu, P. I. Panait, Adina Boroneanț, Elena Gavrilă, V. Rădulescu, Meda Toderaș, Ana-Maria Velter, Toth Boglarka, Botar Istvan, București – Centrul istoric. Campania 2007. Raport preliminar privind cercetările arheologice efectuate pe strada Smârdan, Materiale și Cercetări Arheologice SN 3, 2007, fig. 3/4.
11. M. Constantiniu, P. I. Panait, I. Cristache-Panait, op. cit., p. 218, fig. 116.
12. Gh. I. Cantacuzino, op. cit., p. 282.
13. Gh. Mănucu-Adameșeanu, Raluca-Iulia Popescu, E. Florentina Gavrilă, Cristina Mitroi, Cristina Nestorescu, A. Măgureanu, București – Str. Lipsani, nr. 30, CCA 2012, p. 187-188.

Informații suplimentare online

[Raportul 4992 din cronică.cimec.ro](http://raportul4992.din.cronica.cimec.ro)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](http://localizare.pe.harta.foolosind.Mapserver.Cimec.ro)
